

БАТЛАВ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

О.ЦОГТГЭРЭЛ

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1 Хууль зүйн үндэслэл

2020 оны 5 сарын 13-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Алсын хараа-2050 Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-д “Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно” гэж тусгаж, улмаар “Чинээлэг Монгол” уриаг дэвшүүлэн дундаж давхаргыг нийгмийн зонхилох бүлэг болгох зорилтыг тавин хэд хэдэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр заажээ.

2020 оны 8 сарын 28-ны өдөр Улсын Их хурлаас баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн нэгдүгээр хавсралтын 2.5.4-д “Хөдөлмөрийн зах зээлийг орчин үеийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн шинэчилж, бүтээмж, үр дүнд суурилсан цалин хөлс, ажлын үнэлгээний систем нэвтрүүлж, зайнаас болон цагаар ажиллах уян хатан зохицуулалт бий болгон хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ” гэж, 2.5.5-д “Цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмжийг инфляци, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлнэ” гэсэн байна.

1.2 Практик шаардлага

Үндэсний Статистикийн газрын тархаасан мэдээллээс харахад Монголд ажилгүйдлийн түвшинд дунджаар 7 орчим хувьтай байдаг нь дэлхий нийтийн дундажтай харьцуулахад боломжийн дүн байна. Харин цалин хөлстэйгээр ажиллаж буй 1.1 сая ажилтны хувьд 2021 оны байдлаар дундаж цалин 1,279.4 мянган төгрөг, медиан цалин 951.4 мянган төгрөг байна. Эдгээр нь олон улсын хувьд дундаж цалин 482\$, медиан утга 226\$ гэсэн тоо баримтууд байдаг аж. Харин Монголд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 120\$ байгаа нь дэлхийн дунджаас 3,5 дахин, медиан хэмжээнээс 2 дахин, хамгийн өндөр хэмжээтэй улс болох Швейцар улсаас 30 дахин бага утгатай байна.

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нь инфляцийн түвшин, амьдралын өртөгтэй холбоотой өөрчлөгдөж байдаг ч Монголд уг хэмжигдэхүүнийг “нэгж хүн ядуурлаас ангид хүнс тэжээл, хорогдох байр олж амьдрах ядуурлын ирмэг тоо” болгон авч үздэг. Мөн ажил хийж буй Монголын нэг иргэний ард дунджаар 1,6 хүн буюу ойролцоогоор 2 хүн түүнээс хамааралтайгаар амьдарч байгаа статистик тоо баримтууд байна. Энэ нь нэгж цалин бүрийн цаана 3 хүний амьжиргаа байгааг илтгэнэ.

Сүүлийн 2 жилийн туршид үргэлжилсэн цар тахлаас үүдсэн нийлүүлэлтийн тасалдал, бараа материалын хомсдлоос шалтгаалсан үнийн өсөлт үргэлжилсээр

байна. Зөвхөн он гарснаас хойш инфляцийн түвшин 14,4 хувьд хүрч, валютын нөөц 1,2 тэрбумаар багасч энэ хэрээр иргэдийн худалдан авах чадвар, амьжиргааны түвшинд эрсдэл үүсч байна. Гэвч энэ бүхэн нь угаас баттайгаар бэхжиж чадаагүй дундаж давхарга, нийгмийн бүлгүүд, аж ахуйн нэгжүүдэд улам их дарамт үзүүлэхээр байна.

Мөн иргэд, залуучуудын зүгээс орлого, цалинг өсгөх шаардлагыг тавьсан тайван жагсаалыг саяхан хийсэн. Үндсэн Хуулийн 5.2-д бид “нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаалах”-аар зааж өгсөн. Ийм зүй ёсны шаардлага, үндэслэлүүд бий учраас бизнесүүдийн орлого, ашгийг нэмэгдүүлэх, ажилтнуудын цалин хөлсийг өсгөх чиглэлд төр засаг тодорхой хэмжээгээр анхаарч байгаа. Гэвч хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг цалингаа өсгө, нэм хэмээн шаардах нь зохимжгүй учраас тэдэнд цалингаа өсгөх боломжийг бүрдүүлэх сонголтыг бий болгох нь зүйтэй хэмээн үзэж энэхүү хуулийн төслийг санаачлан боловсруулж байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэхүү төсөл нь нэмэлт хэлбэрээр боловсруулагдах бөгөөд аж ахуйн нэгж байгууллагын хувьд ажилчдынхаа цалин өсгөх сэдлийг бүрдүүлэхэд анхаарч, цалингаа нэмэгдүүлсэн хувиар байгууллагыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх боломжийг бүрдүүлнэ.

Мөн хуулийн нэмэлт батлагдсантай холбоотойгоор цалин, хөдөлмөрийн хөлсийг нэмэгдүүлэхийг уриалсан, нэмэгдүүлэх боломж, сонголтыг бий болгосон хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үүргийг Засгийн Газарт шилжүүлсэн тогтоолын төслийг бий болгоно.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хувьд цалингаа нэмэгдүүлэх сэдэл бий болж, энэ нь эргээд ажилтан, иргэдийн орлогод бодитойгоор эерэгээр нөлөөлнө гэж үзэж байна.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах талаар

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэх бөгөөд Засгийн Газрын санаачилгаар Улсын Их Хурлаас батлагдсан Алсын хараа-2050 Монгол Улсын үрт хугацааны хөгжлийн бодлого”, “Шинэ Сэргэлтийн Бодлого”-ын үзэл баримтлал, зорилго, цаг үеийн нөхцөл байдалтай нийцэж буй билээ.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ

--oOo--